

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Власенко В. М. (Суми), канд. іст. наук;
Дегтярьов С. І. (Суми), канд. іст. наук;
Король С. М. (Суми), канд. політ. наук;
Куліш А. М. (Суми), д-р юрид. наук;
Лобко Н. В. (Суми), канд. іст. наук;
Нестеренко В. А. (Суми), канд. іст. наук;
Піскун В. М. (Київ), д-р іст. наук;
Рамач Я. (Нові Сад, Сербія), д-р іст. наук;
Семенов В. М. (Суми), канд. наук з держ. упр.;
Теліженко Л. В. (Суми), д-р філософ. наук.

Видання рекомендоване до друку рішенням вченої ради
юридичного факультету Сумського державного університету
(протокол № 8 від 02.04.2015 р.)

**Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія,
проблеми, перспективи** : зб. матер. III Всеукр. наук.-практ. конф. : у 2 част.
(Суми, 17 квітня 2015 р.) / ред. колегія : В. М. Власенко, С. І. Дегтярьов,
С. М. Король та ін. – Суми : Сумський державний університет, 2015. – Ч. 2. – 69 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів,
студентів, учених та аспірантів ВНЗ і наукових установ, виголошені в рамках
III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Суспільно-політичні
процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи»
(Посвідчення УкрІНТЕІ № 758 від 12 грудня 2014 р.), присвяченої
актуальним питанням суспільно-гуманітарних наук.

ПОДІЇ ХХ ст. В СПОГАДАХ ОЧЕВИДЦЯ*

Велика Вітчизняна Війна – термін, яким радянська історіографія та низка істориків країн колишнього СРСР окреслюють радянсько-німецький збройний конфлікт 1941-1945 рр. у рамках Другої світової війни. Але це не просто термін – це відбиток на серцях тих людей, які пройшли увесь цей жах прямо у пеклі подій – на передовій, це відбиток у душах тих, хто втратив рідну людину.

Моя бабуся – Левченко Лідія Василівна – народилася 12 березня 1935 р. в селі Нижня Сироватка Краснопільського району (зараз с. Нижня Сироватка, Сумського району, Сумської області). Закінчила 7 класів школи. У 1948-1949 рр. поїхала працювати разом зі своїми односельцями на паровозоремонтний завод в Челябінськ. У 17 років вийшла заміж.

Її родина складалася із п'яти осіб. Батько – Закорко Василь Григорович, 1910 р.н., працював у колгоспі. Освіти не мав, як говорила бабуся, навчився писати літеру «З», щоб розписуватися у документах, читати і писати не вмів. Під час війни був мобілізований на фронт. Мати – Закорко Анна Федорівна, 1911 р.н., працювала впродовж усього життя в колгоспі, закінчила лікнеп. Старша сестра – Закорко Віра Василівна, 1932 р.н., працювала на хімічному заводі та найменший брат – Закорко Петро Васильович, 1948 р.н., працював трубоізолювальником (померли в 1990-х рр.).

Сім'я жила досить бідно, мала невеличке житло, 60 соток городу (в той час майже всі мали саме таку земельну ділянку). Тримали господарство: корову, качок, кролів. Земельні ділянки орали кіньми та сіяли на городах жито, пшеницю. Жали серпами, молотили та випікали хліб. Цього було досить, щоб жити не в розкошах, але й не голодувати. Їли усе те, що було на городі, картопля була найуживанішою стравою.

Про часи Голодомору 1932-1933 рр. бабуся дізналася від батьків, але на її думку виживали ті, хто йшов до колгоспу. У їхньому селі не було масових жертв, канібалізму, оскільки майже все їхнє населення скорилося тогочасній владі і пішло працювати до колгоспів.

*Робота здійснена в рамках виконання фундаментального дослідження №0115U000677 «Історичний розвиток порубіжжя Північно-Східної України як засіб конструювання загальнонаціональної моделі історичної пам'яті».

Про війну родина дізналася з радіо, але довгий час все таки вважали, що їх ці події не торкнуться. Однак досягнувши масштаб цієї події, то не стримували емоцій – плакали всім селом та сподівалися лише на краще. Про події з фронту дізнавалися знову ж таки з радіо, листів, оскільки мало хто повертався швидко з війни або і взагалі не повертався.

У моєї бабусі на фронт пішов її батько. Під час бойових дій був поранений. Тричі був у полоні і тричі йому вдавалося врятуватися. Одного разу його навіть вели на розстріл, але обійшлося. Про життя в полоні він розповідав без ненависті, бо мав відносно нормальні умови. З полону його відправили до Німеччини як остарбайтера. Там він потрапив до доброї сім'ї, яка допомогла йому врятуватися. Після завершення війни репресій та допитів через перебування у полоні не зазнав.

Цікавим фактом є те, що моя бабуся не полюбляє жителів Західної України, оскільки її батько розповідав про неприємний випадок, котрий стався з ним під час повернення з кіньми із Німеччини. Місцеві органи влади міста в Західній Україні взяли їх в полон і відібрали коней. Вони мусили протягом двох тижнів стояти на колінах у землянці і просити про помилування, щоб їх не розстріляли. І знову ж таки, якась невидима, незрозуміла сила врятувала мого прадідуся.

Після війни він повернувся до колгоспу, де пропрацював усе своє подальше життя. Був нагороджений відзнакою *«За перемогу над Німеччиною»* та *«За заслуги перед Батьківщиною»*. Проте пільги в той час не надавалися.

За спогадами бабусі, коли німці ввійшли до села, то одразу відчували себе повноправними господарями. Вони змушували місцевих господинь готувати їм їжу з власних продуктів. Проте такого, щоб ображали чи знущалися над дітьми, жінками у їхній місцевості не було. Моя бабуся, почувши про підхід німців до села, разом зі своїм дідом почали втікати до сусіднього, до родичів. Але й там уже були війська і вони повернулися до дому. Ці події розгорталися взимку. Назад вони добиралися полем і снайпер (чи то німецький, чи то радянський) почав стріляти по них, але так і не влучив.

Під час окупації жінки працювали на полі (сіяли просо) та фермах. Їли все, що було. Матері ходили на покинуті, спалені склади з зерном, просом, вибирали, що вціліло, товкли в ступі. Ніяких святкувань та веселощів у цей час не було.

Ставлення німців до місцевого населення в їхньому селі було лояльним. Вони показували дітям нові винаходи (фольгу-«шумиху»), давали ласощі, іноді бавилися з дітьми та грали на гармошці для старших дівчат. Моя бабуся розповіла, що навіть самі звичайні німці не хотіли воювати, а говорили, що вони теж мають кіндерів (дітей) і якби «вашого пух і нашого пух, то був би мир» (малося на увазі те, якби знищити вождів двох ворогуючих країн – Гітлера та Сталіна, то був би мир). Місцеві поліцаї та старости не знущалися над місцевим населенням. Але був один випадок, коли одного зі старост повісили перед сільрадою.

У 1943 р. їхня домівка згоріла, оскільки на даху сидів червоноармієць і вів прицільний вогонь, але був помічений німцями, які потрапили снарядом прямо в будинок. На щастя, в той час вся родина знаходилася у прибудові, котра спалахнула пізніше. Проте при цьому моя бабуся встигла одягнути на себе всі сукні, які мала, аби зберегти їх. Коли ж вони перебігали від домівки до погребу, у якому жили потім 5 років, поблизу розірвався снаряд, легко поранивши бабусі ногу. Їхня корова під час пожежі втекла, а сусідська згоріла заживо. Тому вони ходили до сусідів і їли м'ясо з цієї корови.

Про партизанів та підпільників чули, але не бачили.

Ховали загиблих солдатів цілими купами, як німців так і наших. Одного разу бабуся разом зі своєю матір'ю хотіли потрапити на інший бік села, на поховання своїх родичів (в їхній будинок потрапив снаряд, коли господар, через свою цікавість поліз подивитися у димар, але його помітили й поцілили прямо в домівку). Але на похорони рідних вони так і не потрапили, оскільки прямо по периметру через дорогу було вирито рів, який здавався устеленим людськими трупами (обгорілі, без певних частин тіла). Згодом, на місцях, де були подібні поховання поставили знаки братських могил.

Коли німці відступали, то за собою руйнували все, що можна було. Про прихід Червоної Армії і майбутню перемогу гомоніло все село. Ходили чутки про випадки, коли радянські військові знущалися над місцевими жителями. У бабусиному селі жорстоких випадків не було, могли лише забрати щось із господарства собі на їжу, наприклад, корів.

Після війни батьки бабусі знову повернулися працювати до колгоспу, а сама вона поїхала працювати до Челябінська на заробітки. Жилося дуже важко. Довгий час після війни жили в

хліву. Батько моєї бабусі тримав у себе ще й колгоспних коней, оскільки ферма відбудовувалася. Можливо, за рахунок цього вони якось виживали, оскільки батько часто крав продукти. Згодом стало легше, бо в колгоспі мій прадід почав возити голову колгоспу. Одного разу він побачив, що вся бабусина родина живе в нестерпних умовах. Голова виділив матеріали з-під старої домівки для будівництва дому. І через деякий нетривалий час своїми силами вони збудували новий дім.

Про голод можна сказати, що в їхній місцевості, саме 1946-1947 рр. став скрутнішим за 1932-1933 рр. Врожай був дуже поганим, їсти практично було нічого, топили грубу бур'янами чи відходами від картоплі, оскільки після війни важко було знайти деревину. Але так як батько бабусі працював в колгоспі, то їм жилося легше, бо була змога вкрати.

Родина дідуся складалася з 3 дітей-хлопчиків та матері, бо батька вбили під час війни. Мати в перші місяці голоду ходила обмінювати якісь речі на їжу, але згодом занедужала на рак легенів. Розуміючи те, що вона довго не зможе утримувати трьох хлопчиків, вона вирішила віддати наймолодшого – мого дідуся до дитбудинку, бо він уже починав опухати від голоду. Його мати привезла на залізничний вокзал і залишила на лавці, а сама спостерігала за тим, чи заберуть його працівники міліції. Пересвідчившись в тому, що її сина забрали, вона вирушила назад в своє селище, де невдовзі померла.

Як висновок, можу сказати, що для моєї бабусі період війни пройшов без великих втрат, бо всі її найрідніші залишилися живими. Сама вона не зазнавала кривди та утисків зі сторони німців. Можливо, саме тому вона й досі має думку, що в роки голоду 1932-1933 та 1946-1947 рр. вижили ті, хто пішов до колгоспу (вона не вважає, що колгосп – це експлуатація, поневолення народу), а під час окупації – не чинив опору загарбникам.